

SAMHÄLLSTRANSFORMATIONER MOT HÅLLBAR UTVECKLING

BJÖRN-OLA LINNÉR & VICTORIA WIBECK

Hållbar utveckling kräver genomgripande samhällstransformationer. Små långsamma steg förslår inte på långa vägar för att lösa de fundamentala utmaningarna för de globala hållbarhetsmålen. Det är en grundläggande slutsats i bedömningsrapporten från den internationella panelen för biologisk mångfald och ekosystemtjänster¹ liksom en stor mängd vetenskapliga rapporter² och politiska deklarationer världen över³. Själva rubriken för FN:s 2030-agenda är ”transformerande vår värld”⁴.

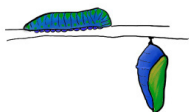
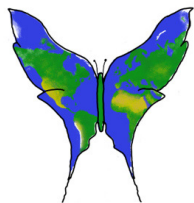
Vad innebär då samhällstransformation? Begreppet signalerar djupgående omformning av hur vi organiserar våra samhällen och lever våra liv. Det handlar om en ”systemomfattande omorganisation”⁵, som inbegriper radikala förändringar av miljömässiga, sociala, kulturella, ekonomiska, tekniska och politiska system⁶. På så vis liknar transformationer fjärilens metamorfos från puppa, genom larv till fjäril. Det är uttryck för samma organism, men med fundamentala ändringar i form, funktion och möjligheter.

Samhällssystemen omformas genom språng eller radikala brott av tidigare trender. Mindre, avgränsade system, som till exempel energi eller transportsystem, kan kännetecknas av *detaljerad komplexitet* med många samverkande variabler, som är svåra, men inte omöjliga, att bedöma som helhet.

Stora samhällssystem kännetecknas av *dynamisk komplexitet*. De formas av subtila och svåröverblickbara sammanlänkande effekter som kan skilja sig avsevärt åt på kort och lång sikt, liksom lokalt och globalt. Eftersom vi, som samhällsaktörer, inte kan förutse alla föränderliga interaktioner kan vi inte fullt ut styra storskaliga socioekologiska system. Framtida samhällsomvandlingar kommer att inbegripa en mosaik av såväl avsiktliga som framväxande transformationsprocesser formade av en kombination av politisk styrning, skiftande former av transnationellt ekonomiskt utbyte, tekniska och sociala innovationer, perspektivförskjutningar, individers prioriteringar samt miljöförändringar. Denna insikt gör att vi behöver fokusera på att bygga motståndskraftiga och anpassningsbara samhällen, som utgår från försiktighetsprincipen.

Även om det inte går att helt ha kontroll över en samhällsutveckling går det att åtminstone påverka tendenser och trender. Detta ser vi till exempel i offentliga incitament som det senaste decenniet stimulerat den exponentiella ökningen av elproduktion från solpaneler, framväxten av lokal deltagardemokrati världen över,

- 1 IPBES, 2019.
- 2 Exempelvis IPCC, 2018.
- 3 Exempelvis Europeiska kommissionen, 2019.
- 4 FN, 2015.
- 5 IPBES, 2019: 14.
- 6 Linnér & Wibeck, 2019.

Fjärilens metamorfos som analogi för samhällets transformation. Illustration: Saga Linnér.

perspektivskiftet där klimatfrågan inte längre ses som ett omtvistat, separat, miljöproblem, utan som en fundamental förutsättning för samhällets hela utveckling, eller de många fall där minst 3,5 procent av befolkningen deltar i civila protester och totalitära regimer oundvikligen faller.⁷ En central fråga blir då hur vi kan sätta transformationer i rullning och påverka deras riktning.

Vetenskaplig litteratur och policyrapporter pekar på en palett av olika möjliga insatser. Det kan t.ex. handla om kapacitetsbyggande, samarbeten över sektorsgränser, förebyggande arbete, beslutsfattande för ökad resiliens, och miljölagstiftning och implementering.⁸ I vår kartläggning av transformativa initiativ⁹ framhölls, något förenklat, åtta drivkrafter med olika roller för samhällstransformationer: Politiken som vägledare, utbildning som möjliggörare, ny teknologi som hävstång, resurseffektiv ekonomi som motor, det civila samhället och gräsrotsrörelser som sporre, visioner och dialogplattformar som inspiration, målgivare samt i förlängningen perspektivskiftare, rättvisa som förutsättning, och slutligen livsstilsförändringar som verkställare, men då ofta som sekundär effekt av de andra drivkrafterna.

Referenser

- Bregman, R. 2020. *Humankind: A hopeful history*. Bloomsbury, London.
- Chenoweth, E. & Stephan, M.J. 2011. *Why civil resistance works: The strategic logic of nonviolent conflict*. Columbia University Press, New York.
- Europiska Kommissionen, 2019 *Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, The Council, The European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions*.
https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/european-green-deal-communication_en.pdf
- FN, 2015. *Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development*. Resolution adopted by the General Assembly on 25 September 2015. United Nations General Assembly A/RES/70/1. United Nations, New York.
- FN, 2020. *Voluntary National Reviews Synthesis Report*.
https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/27027VNR_Synthesis_Report_2020.pdf
- IEA, 2020. *Solar PV*, IEA, Paris <https://www.iea.org/reports/solar-pv>
- IPBES, 2019. *Summary for policymakers of the global assessment report on biodiversity and ecosystem services of the Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services*. Díaz, S. et al (red.). IPBES secretariat, Bonn, Germany.
- IPCC. 2018. *Global Warming of 1.5°C. An IPCC special report on the impacts of global warming of 1.5°C above pre-industrial levels and related global greenhouse gas emission pathways, in the context of strengthening the global response to the threat of climate change, sustainable development, and efforts to eradicate poverty*.
<https://www.ipcc.ch/sr15>/<https://www.ipcc.ch/sr15/>
- Linnér, B.-O. & Wibeck, V. 2019. *Sustainability transformations: Agents and drivers across societies*. Cambridge University Press, Cambridge.

7 IEA, 2020, Bregman, 2020, FN, 2015, FN, 2020, Chenoweth & Stephan, 2011.

8 IPBES, 2019.

9 Linnér & Wibeck, 2019.